

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.05.2020, sp. zn. 25 Cdo 3510/2019, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.3510.2019.1

Číslo: 6/2021

Právní věta: Náhrada škody způsobené porušením prevenční povinnosti (§ 2900 a § 2901 o. z.) přichází v úvahu, jen není-li konkrétní právní úprava vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.05.2020

Spisová značka: 25 Cdo 3510/2019

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: § 2900 o. z.

§ 2901 o. z.

§ 2910 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 18 Co 357/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 11. 6. 2018, č. j. 28 C 189/2016-129, zamítl žalobu s návrhem, aby žalovaná 1) byla povinna zaplatit společně a nerozdílně s žalovanými 2) a 3) žalobkyni a) částku 240 000 Kč a žalobkyni b) částku 240 000 Kč (výrok I), zamítl žalobu, jíž se žalobkyně a) domáhala, aby jí žalovaná 1) byla povinna zaplatit společně a nerozdílně s žalovanými 2) a 3) na náhradě nákladů na výživu částku 14 467 Kč (výrok II), zamítl žalobu, jíž se žalobkyně b) domáhala, aby jí byla žalovaná 1) povinna platit společně a nerozdílně s žalovanými 2) a 3) na náhradě nákladů na výživu částku 1 000 Kč měsíčně počínaje dnem 28. 7. 2016 (výrok III), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok IV). Soud prvního stupně zjistil následující skutkový stav. Žalovaná 1) uzavřela dne 23. 9. 2014 s podnikající fyzickou osobou L. Č., jednatelem žalované 2), smlouvu o dílo, v níž žalovaná 1) vystupovala jako objednatel a L. Č. jako zhotovitel. Zhotovitel se zavázal provést ve smlouvě specifikované práce včetně zemních prací, zakládání vodorovných konstrukcí, komunikací, bourání a trubního vedení za sjednanou cenu. Dílo měl provést na své náklady a nebezpečí.

Vzhledem k tomu, že zhotovitel časově provedení díla nestíhal, najal si dalšího subdodavatele [žalovanou 3]), který dodal na stavbu několik pracovníků, včetně O. F., manžela žalobkyně a) a otce žalobkyně b), jenž při práci na stavbě utrpěl smrtelný úraz (dále jen „poškozený“). Žalovaná 1) nechala vypracovat plán bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), technologický předpis pro provádění systémového pažení, technologický předpis pro pokládku kanalizačního potrubí a technologický předpis pro provádění zemních prací, výkopů, stavebních rýh a jam a předala je zhotoviteli. Žalovaná zajistila koordinátora BOZP, prostřednictvím svého zaměstnance poté, co na stavbě začali pracovat noví dělníci včetně poškozeného, je seznámila a proškolila v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, rizik na staveništi, nošení ochranných pracovních oděvů, dodržování pracovních odstupů od strojů při pokládce kanalizace, způsobů pažení rýh, používání pažících boxů ve výkopech atd. Poškozený žil v České republice několik let, rozuměl a hovořil česky, potvrdil absolvování školení podpisem. Žalovaná 1) prováděla denně průběžné kontroly bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zaměřené na technologickou kázeň při užívání pažících boxů k zajištění stěn výkopů. Pažící boxy a ochranné pomůcky byly používány, několikrát však žalovaná 1) zaznamenala, že nebyly použity, na což dělníky prostřednictvím svých zaměstnanců upozornila a vyčkala na zjednání nápravy (např. vložení pažícího boxu do výkopu). Dne 12. 5. 2015 došlo ve výkopu mezi kontrolní šachtou 36 až 37 k sesuvu zeminy, přičemž ve výkopu byl zavalen poškozený, který na následky svých zranění zemřel. V konkrétní den nebyly pažící boxy ve výkopu použity, ačkoliv se nacházely vedle výkopu. Po právní stránce soud prvního stupně věc posoudil podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“). V řízení se neprokázalo, že by žalovaná 1) porušila konkrétní povinnosti stanovené v § 14 zákona č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen „zákon č. 309/2006 Sb.“) nebo povinnosti stanovené v příloze č. 6 nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích, (dále jen „nařízení vlády č. 591/2006 Sb.“), ani obecnou prevenční povinnost upravenou v § 2900 o. z. Příčinou úmrtí poškozeného bylo porušení bezpečnostních předpisů jím samotným. Poškozený s nimi byl seznámen a byl povinen je dodržovat. Do výkopu vstoupil o své vůli, ať již to bylo z jakéhokoliv důvodu, s vědomím, že zde není pažící box. Všichni svědkové vyloučili, že by poškozený dostal k sestupu pokyn. Důvodem neumístění pažení ve výkopu nebylo, že by žalovaná 1) nedala dělníkům pažící box k dispozici nebo že by dělníci nebyli proškoleni o nutnosti zajišťovat stěny výkopů pažením. Ve vztahu k žalovaným 2) a 3) bylo rozhodnuto rozsudkem pro uznání ze dne 29. 11. 2017, č. j. 28 C 198/2016-74.

2. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. 1. 2019, č. j. 18 Co 357/2018-167, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve znění: „Žaloba s návrhem na uložení povinnosti žalované 1) zaplatit žalobkyni a) částku 240 000 Kč a žalobkyni b) částku 240 000 Kč, a to společně a nerozdílně se žalovanými 2) a 3), o jejichž povinnosti vůči žalobkyním a), b) již bylo rozhodnuto částečným rozsudkem pro uznání, se zamítá. Žaloba s návrhem na uložení povinnosti žalované 1) zaplatit žalobkyni a) společně a nerozdílně se žalovanými 2) a 3), o jejichž povinnosti vůči žalobkyni a) již bylo rozhodnuto částečným rozsudkem pro uznání, náhradu nákladů na výživu za dobu od 13. 5. 2015 do 27. 7. 2016 ve výši 14 467 Kč se zamítá. Žaloba s návrhem na uložení povinnosti žalované 1) zaplatit žalobkyni a) společně a nerozdílně se žalovanými 2) a 3), o jejichž povinnosti vůči žalobkyni a) již bylo rozhodnuto částečným rozsudkem pro uznání, náhradu nákladů na výživu ve výši 1 000 Kč měsíčně, počínaje dnem 28. 7. 2016, se zamítá,“ a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Neshledal ani pochybení spočívající v neúplnosti dokazování nebo v neúplnosti hodnocení důkazů. Ztotožnil se i s jeho závěry právními. Žalovaná 1) neporušila žádnou právní povinnost. Poškozený se na staveništi nezdržoval neoprávněně. Žalovaná 1) jako generální zhotovitel díla zejména zajistila, že dělníci (včetně poškozeného) pracující na stavbě byli poučeni o zásadách bezpečnosti práce při hloubení výkopů a při zajištění výkopů pro práci ve výkopech a že pažící boxy byly na pracovišti k dispozici. Závěr o proškolení poškozeného a jeho vědomosti zásad bezpečnosti práce při výkopových pracích posiluje zjištění, že žalovaná 1) v rámci kontrol provádění prací vytýkala pracovníkům nedostatečné zajištění

prostoru výkopu formou instalace pažících boxů formou zápisu do stavebního deníku. Vědomost pracovníků nebyla pouze teoretická, založená na ústním výkladu v rámci absolvovaného školení. Odvolací soud neshledal důvodnou ani námitku, že žalovaná 1) zanedbala prevenční povinnost tím, že nezajistila trvalou přítomnost pracovníka pověřeného trvalou kontrolou dodržování bezpečnosti práce při provádění díla. Přisvědčil názoru soudu prvního stupně, že takto široké pojetí prevenční povinnosti není reálné. Obecná prevenční povinnost není bezbřehá, nýbrž zahrnuje jen taková opatření, která lze vzhledem ke konkrétní situaci rozumně požadovat.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu v celém jeho rozsahu napadly žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost spatřují v tom, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Jako dovolací důvod dovolatelky uvádějí nesprávné právní posouzení věci. Namítají, že odvolací soud nesprávně posoudil následující právní otázky: 1) zda pokyn k tomu pověřeného pracovníka zhotovitele díla ke splnění určitého širě vymezeného úkolu v sobě zahrnuje rovněž pokyny k veškerým dílčím činnostem, jichž je ke splnění úkolu zapotřebí, 2) zda stručný ústní výklad lze posoudit jako školení k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, dopadají-li na výkon práce obsáhlé technologické předpisy, 3) jak je nutno vymežit rozsah prevenční povinnosti generálního zhotovitele stavby. K první otázce namítají, že žalovaná 1) porušila své právní povinnosti tím, že nařídila provádění prací ve výkopu, který nebyl (nemohl být) zabezpečen. Obecné pokyny žalované zahrnují logicky i pokyny k dílčím činnostem. Obecný pokyn k položení kanalizace zahrnuje i pokyn ke zjištění hloubky výkopu, což poškozený činil (příp. čistil trubku). Žalobkyně dále namítají, že žalovaná 1) nesplnila svou poučovací povinnost v oblasti BOZP. Čeština nebyla rodným jazykem poškozeného, který navíc neovládal odbornou terminologii. Odvolací soud se měl odchýlit při posuzování této otázky od zprávy NS SSR ze dne 19. 6. 1980, sp. zn. [Cpj 11/80](#), rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. [4 Co 548/67](#), závěrů Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 1963, sp. zn. 1 Cp 42/62. Žalovaná shrnula problematiku BOZP do stručného přednesu a následně ani nekontrolovala, zda školené osoby těmito pokynům rozumějí. K porušení prevenční povinnosti žalovanou 1) dovolatelky uvádějí, že při stanovení rozsahu prevenční povinnosti se musí přihlídnout ke konkrétním podmínkám na konkrétním staveništi. Poškozený zahynul na pracovišti, kde byla zemina značně nesourodá. Po žalované bylo možno spravedlivě vyžadovat zvýšenou četnost kontrol práce. Odvolací soud se při řešení této otázky odchýlil od rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. [8 Tdo 1623/2015](#). Dovolatelky navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek změnil tak, že žalobě (alespoň částečně) vyhovějí a přizná žalobkyním náhradu nákladů řízení před soudem prvního i druhého stupně i před soudem dovolacím.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., a proto se zabýval jeho přípustností.

5. Dovolatelky dovozují, že obecný pokyn žalované 1) k provádění prací ve výkopu v sobě zahrnoval i pokyn poškozenému, aby sestoupil do nezajištěného výkopu. V řízení nebylo prokázáno, že by takový pokyn, který by byl navíc v rozporu s bezpečnostními předpisy, žalovaná 1) poškozenému dala. Ač dovolatelky namítaly nesprávné právní posouzení věci, dovozovaly je na jiném skutkovém základě, než ze kterého vycházel odvolací soud. Dovolací soud je však vázán zjištěným skutkovým stavem věci, jehož správnost nepodléhá dovolacímu přezkumu (§ 241a odst. 1, odst. 6 o. s. ř.). Jestliže dovolatelky své odlišné právní posouzení podmínek odpovědnosti budují na jiném skutkovém stavu, než který se stal základem pro rozhodnutí odvolacího soudu, uplatňují nezpůsobilý dovolací důvod a přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. tím nemohou založit.

6. Namítají-li dovolatelky, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu v otázce splnění poučovací povinnosti v oblasti BOZP, nelze jim přisvědčit. V řízení se prokázalo, že žalovaná 1) zajistila koordinátora BOZP, provedla školení dělníků pracujících na staveništi (včetně poškozeného, který česky rozuměl a svou účast stvrdil podpisem), dodržování předpisů o bezpečnosti práce kontrolovala a v případě jejich porušení zjednala nápravu. Závěr, že právo na náhradu újmy na zdraví nemá poškozený (ani jeho pozůstalí), jestliže k újmě došlo v důsledku jednání poškozeného, který svým zaviněním porušil bezpečnostní předpisy, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány, a že porušení těchto předpisů bylo jedinou příčinou škody, je v souladu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu (srov. ve vztahu k obsahově shodné právní úpravě v předchozím zákoníku práce například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 1996, sp. zn. 2 Cdon 1265/96, uveřejněného pod č. 34 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997, nebo rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2016, sp. zn. [21 Cdo 3792/2015](#); k seznámení zaměstnance s bezpečnostními předpisy nebo pokyny a k soustavnému vyžadování a kontrole jejich znalosti a dodržování srov. stanovisko bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 19. 6. 1980, sp. zn. [Cpj 11/80](#), uveřejněné pod č. 28/1980 Sb. rozh. obč., a závěry občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 1963, sp. zn. 1 Cp 42/62, uveřejněné pod č. 32/1963 Sb. rozh. obč.; k formě a obsahu pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2012, sp. zn. [21 Cdo 2141/2011](#), uveřejněný pod č. 33 v časopise Soudní judikatura, ročník 2013).

7. Dovolání v části směřující proti rozhodnutí o nákladech řízení není vzhledem k ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné.

8. Dovolání je však přípustné pro řešení právní otázky, která za daných skutkových okolností nebyla v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešena, a to aplikace ustanovení o obecné prevenční povinnosti (§ 2900 o. z.) v případě, že existují zvláštní právní předpisy.

IV. Důvodnost dovolání

9. Dovolání není důvodné.

10. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř., je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihledne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné vady neshledal.

11. Podle § 2900 o. z. vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

12. Podle § 2901 o. z. vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročit na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.

13. Podle § 2910 o. z. škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem, a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

14. Ustanovení § 2900 o. z. ukládá povinnost každému postupovat vzhledem ke konkrétním okolnostem tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku škody. Navazuje na ustanovení § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013, oproti němuž však obsahuje významné formulační odlišnosti mající zásadní dopad z hlediska použitelnosti závěrů dosavadní aplikační praxe. Vyjma toho, že citované ustanovení nově výslovně předpokládá nástup prevenční povinnosti pouze v případech, kdy to vyžadují konkrétní okolnosti případu či zvyklosti soukromého života, a že chrání odlišně vymezené právní statky náležející jinému, lze zásadní rozdíl spatřovat rovněž v tom, že se nadále již nepočítá s dosahem obecné prevence na případy způsobení škody opomenutím škůdce, nýbrž je postihováno výhradně konání, tj. aktivní jednání osob.

15. Zvláštní podmínky, za nichž vznikne subjektu povinnost k náhradě škody způsobené jeho omisivním jednáním (nekonáním), pak stanoví § 2901 o. z. Za východisko právní úpravy, jež zakládá odlišný odpovědnostní režim v závislosti na tom, zda škoda vzešla z aktivního či pasivního jednání škůdce, lze považovat obecnou tezi, že každý by měl v zásadě bez výjimky odpovídat za své konání, tedy jednání, jímž aktivně ovlivňuje okolí a může zasáhnout do právní sféry jiného, avšak požadovat po osobě, aby zakročila na ochranu jiného, ačkoli se na kauzálním procesu vedoucím ke vzniku škody nijak nepodílela, je možno pouze ve specifických a zvláště odůvodněných případech. Zákon tak ukládá tzv. zakročovací povinnost toliko 1) tomu, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu, 2) odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami, potažmo 3) tomu, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit. To vše za podmínky, že vznik předmětné povinnosti odůvodňují okolnosti případu či zvyklosti soukromého života.

16. I nadále však platí, že náhrada škody způsobené porušením prevenční povinnosti přichází v úvahu, jen není-li konkrétní právní úprava vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje (srov. Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3014 – 3015; obdobně viz za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1427/2001](#), uveřejněné v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod C 1212, nebo shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. [25 Cdo 253/2001](#)).

17. Je třeba přisvědčit závěru odvolacího soudu, že na základě skutkového stavu, jak byl v řízení zjištěn, zejména s ohledem na to, že žalovaná 1) vypracovala příslušnou technickou dokumentaci, zajistila koordinátora BOZP, provedla školení dělníků (včetně poškozeného) a dodržování bezpečnostních předpisů kontrolovala, neporušila žádnou z povinností jí uložených zejména v ustanoveních § 12–14 zákona č. 309/2006 Sb. ani nařízením vlády č. 591/2006 Sb. Dovolací soud se ztotožňuje se závěrem odvolacího soudu, že jedinou příčinou vzniklé újmy bylo porušení bezpečnostních předpisů poškozeným.

18. Vzhledem k tomu, že na posuzovaný případ dopadala konkrétní právní úprava vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzovala, nepřicházela v úvahu možnost aplikace § 2900 o. z., případně § 2901 o. z.

19. Nad rámec výše uvedeného Nejvyšší soud dodává, že se odvolací soud neodchýlil ani od dovolatelkami citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. [8 Tdo 1623/2015](#). Odvolací soud se s námitkami dovolatelek vypořádal, když se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, který uzavřel, že takto široké pojetí prevenční povinnosti vyplývající z uplatňování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci není reálné a neodpovídá účelu úpravy bezpečnostních podmínek provádění konkrétního typu stavebních prací svéprávnými pracovníky. Obecná prevenční povinnost není bezbřehá, nýbrž zahrnuje jen taková opatření, která lze vzhledem ke konkrétní situaci rozumně požadovat. Odvolací soud správně uzavřel, že dovolatelkami prosazovaný názor, že na stavbě měl být trvale přítomen bezpečnostní technik zhotovitele, aby případně zabránil bezpečnostní

nekázní při provádění zemních prací, takovým opatřením, které lze rozumně požadovat, není.

20. Jelikož dovolací soud neshledal dovolání důvodným, postupoval podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.